

Pedagogiek studeren in Utrecht in de jaren 1970

Daan Thoomes

Om als student een kamer te bemachtigen was altijd al een groot probleem. In 1970 was ik na de HBS in Veenendaal en de Kweekschool in Arnhem volledig bevoegd onderwijzer en wilde ik doorstuderen in de Pedagogiek aan de Universiteit in Utrecht. Via een commercieel kamerbemiddelingsbureau trachtte ik een kamer te vinden maar dat liep aanvankelijk op niets uit. Als student was je in principe arm en zeker als je op de zak van je ouders studeerde. Bij zo'n bureau moest je uiteraard inschrijfgeld betalen en dan kreeg je een lijst met adressen van kamers. Tijdens een fietstocht door de stad kreeg je daarna in veel gevallen te horen dat de kamer al verhuurd was of er kleefde allerlei nadelen aan. Niet zelden was een kamer veel te duur of uitgesproken vies en te klein of veel te decentraal. Dus werd ik spoorstudent. Elke dag met de trein van Veenendaal naar Utrecht, eigenlijk een voortzetting van wat ik daarvoor vijf jaar naar Arnhem had gedaan. Dat lukte, maar het was wel een verzwarende want behalve met de trein was er ook nog een bus en alles bij elkaar toch een flinke reistijd. Echter na een half jaar lukte wat ik eerder niet meer voor mogelijk had gehouden: een riante kamer in de Biltstraat voor een redelijke prijs en een hele vriendelijke hospita. Alleen: koken was niet toegestaan, hooguit een ei bakken of even iets opwarmen op een wankel pitje. Voor warm eten werd het de mensa op het Lepelenburg of iets uit een blik of een portie bami van de Chinees waar ik twee dagen mee deed. Mijn bromfiets die ik inmiddels had, mocht ik stallen in een ruimte beneden temidden van allemaal grafzerken. De overleden echtgenoot van de hospita had gewerkt als steenhouwer. Enige tijd later werd die ruimte verhuurd aan een bloemist en de meisjes die daar werkten drukten gewoonlijk op mijn deurbel als ze koffie gingen drinken want ze vonden dat ik daarboven te veel alleen zat. Buitengewoon aardig.

Pedagogiek in Utrecht

De reden om in Utrecht Pedagogiek te gaan studeren had te maken met professor Langeveld. Bij praktisch alle kweekschoolopleidingen in Nederland stond bij het onderdeel Pedagogiek professor Langeveld centraal. Zijn *Beknopte theoretische pedagogiek* werd vaak gekscherend de 'blauwe bijbel' van de

pedagogiek genoemd. Het vak sprak mij toentertijd al erg aan en omdat ik bij het eindexamen gemiddeld negen scoorde werd mij van alle kanten aangeraden om toch vooral te gaan doorstuderen bij Langeveld in Utrecht. Langeveld was inderdaad een prominent vertegenwoordiger van de geesteswetenschappelijke pedagogiek die in de naoorlogse pedagogiek in Nederland en in Duitsland toonaangevend was. En ietwat naïef verwachtte ik als beginnend student dat we daarover in Utrecht veel over te horen zouden krijgen. Dat liep anders. Rond 1970 veranderde er veel. Er was een grote toestroom van studenten. Vrij plotseling waren er zo'n 200 eerstejaars. Overigens, niet alleen bij Pedagogiek maar over de hele breedte van de universiteit. Gesproken werd over de massificatie van het hoger onderwijs. De sociale wetenschappen waren in die tijd wel populair. De studie-inhoud was in die tijd duidelijk in verandering. De filosofisch georiënteerde geesteswetenschappelijke benadering (Langeveld sprak vooral over de fenomenologische en de hermeneutische benadering) kreeg gaandeweg steeds vaker kritiek en de opkomende empirische pedagogiek werd gezien als een meer wetenschappelijke richting. Voor de methodologie van het pedagogisch onderzoek werd dan ook minder gekeken naar de grote Duitse filosofen uit de geesteswetenschappelijke richting (bijvoorbeeld Dilthey en Husserl), maar stond de *Methodologie* van A.D. de Groot centraal. Sterk gerelateerd aan het denken van Karl Popper en het kritisch rationalisme. Overigens was er wel één uitzondering: in de richting van de klinische pedagogiek speelden de speldiagnostiek en de speltherapie een belangrijke rol en de theoretische ontwikkeling daarvan was sterk gerelateerd aan de fenomenologische benadering van Langeveld, Vermeer, Lubbers en Hellendoorn en dat bleef ook zo. In de theoretische omwenteling van de pedagogiek speelde in de jaren 1970 nog een derde richting een rol van betekenis. Dat was de kritische pedagogiek. Maatschappijkritisch denken met een zwaar accent op emancipatie. Daarom wordt deze hele periode ook wel getypeerd als het driestromenland. Uiteindelijk zou de empirische pedagogiek de belangrijkste wetenschappelijke richting worden. Want 'meten is weten'.

Professor Langeveld ging in 1972 met emeritaat, maar vóór die tijd gaf hij nog wel enige hoorcolleges in de grote collegezaal Achter de Dom 22. En voor studenten klinische pedagogiek en andere belangstellenden organiseerde hij een serie 'Gevalsbesprekingen'. Voorbeelden uit zijn eigen praktijk als kindtherapeut.

Het studieprogramma voor de Pedagogiek omvatte uiteraard een keur van onderdelen. Daaruit kon soms ook weer worden afgeleid dat er afstand werd genomen van de geesteswetenschappelijke richting. Misschien wel het duidelijkst bij de onderdelen Algemene Psychologie, Ontwikkelings-

psychologie, Onderwijskunde en Statistiek en Methodologie. Vaak Engelstalige, Amerikaanse inleidingen. Al met al een heel andere inhoud dan ik me had voorgesteld toen ik begon aan mijn pedagogiekstudie. Zelf heb ik na het kandidaatsexamen een wat andere weg gekozen. Naast mijn doctoraalstudie wijsgerige en historische pedagogiek heb ik gekozen voor een serie onderdelen bij de Centrale Interfaculteit: wijsgerige antropologie, biologische antropologie en ethologie, ethiek, wetenschapsfilosofie, middeleeuwse wijsbegeerte. En de onderdelen ‘speltherapie’ bij de afdeling Klinische Pedagogiek en bij de Faculteit Geneeskunde het onderdeel psychopathologie.

Studentenleven in Utrecht

Mijn studentenleven speelde zich af van 1970 tot 1974. In het begin was het leven best moeilijk en ingewikkeld, vooral als je in zo’n grote onderwijsinstelling eigenlijk niemand kent. Maar daar kwam gelukkig snel verandering in. De eerste nieuwe contacten waren met studiegenoten. En na verloop van tijd krijg je een aantal echte studievrienden. Maar daarnaast was er een groepje Veenendaalse (‘Veense’) studenten waar ik zeer regelmatig kwam. In de Gansstraat woonden in hetzelfde oude huis oud-leerlingen van het Christelijk Lyceum Veenendaal. Dat waren studenten rechten, geneeskunde en tandheelkunde. Ook kwamen daar dikwijls nog oud-klasgenoten van de HBS op bezoek. In die tijd waren in de popmuziek Crosby, Stills, Nash & Young populair en we draaiden daar bij voorkeur hun grammofoonplaat met het nummer *Our house*. Dat werd dan luidkeels meegezongen, nog wel eens tot ongenoegen van de bovenburen.

Our House is a very, very fine house

With two cats in the yard

Life used to be so hard

Now everything is easy

Cause of you

Het leven was daar betrekkelijk ongeregeld en het was daar een zoete inval. De Veense studenten kookten soms zelf of gingen goedkoop eten in de Mensa in het Universiteitshuis op het Lepelenburg of naar de Chinees in de Twijnstraat (voor gado gado) en bezochten ’s avonds de studenten-discotheek Woolloomooloo van het Utrechtsch Studenten Corps aan het Janskerkhof. De studentencafé’s *De Tregter* aan de Oude Gracht en *De Vriendschap* aan ’t Wed waren eveneens in trek.

Maar in het derde studiejaar deden zich misschien wel de belangrijkste ontwikkelingen voor. In dat jaar kreeg ik een relatie met een studente Klinische Pedagogiek. Ik had haar (Anniek Vreugdenhil) in het eerste jaar bij het onderdeel Algemene Psychologie van Pieter Span al regelmatig gezien en ook daarna nog wel eens. Maar in het derde jaar 'werd het wat'. Nu zijn we 51 jaar getrouwd. In die tijd gingen de ontwikkelingen daarna snel. Er waren in Utrecht Overvecht nieuwe studentenflats gebouwd en wij kregen ieder via het Bureau Studentenhuisvesting van de universiteit een (lang verwachte) studentenflat. Anniek in de Willem Schuylenburglaan en ik in de Van Lieflandlaan. Maar ook tijdens de studie veranderde het een en ander. Anniek kreeg een student-assistentschap bij Ton Cools. Dat ging om het ijken van een Amerikaanse test die bedoeld was voor het vroegtijdig signaleren van ontwikkelingsproblemen, de 'Denver Development Scale', voor de Nederlandse situatie. Daarvoor reisde zij het hele land af. Ongeveer gelijktijdig kreeg ik een student-assistentschap bij Anthon de Vries en Maria Peddemors in het oude Academische Ziekenhuis (AZU) aan de Catharijnesingel. Daar ging het om de ontwikkeling van een articulatietest voor kinderen, de UAO. Het Utrechtse Articulatie Onderzoek vond plaats op verschillende scholen in Utrecht. In 1974 studeerden wij, na in totaal vier jaar studie, beiden af. Anniek kreeg direct een baan in een kinderkliniek in Utrecht voor de begeleiding van groepsleiders en later voor het uitoefenen van kindervertherapie. Enige jaren later begon een lange weg voor de specialisatie psychotherapie. Veel cursussen om te voldoen aan de BIG-registratie en het lidmaatschap van de NVP (de Nederlandse Vereniging voor Psychotherapie). Zo behaalde ze de postdoctorale specialisatie klinische psychologie en psychotherapie. Geleidelijk is zij thuis met een eigen praktijk begonnen en dat werd al gauw een volledige praktijk tot haar 65 ste en in afgeslankte vorm nog lange tijd daarna. In 1999 promoveerde zij op een psychotherapeutisch onderwerp bij prof. Piet de Ruyter aan de VU. Mijn loopbaan verliep heel anders. Ik ging lesgeven op verschillende scholen in de binnenstad (invallen bij ziekte van onderwijsgeevenden) en na vier maanden kon ik kiezen tussen een functie bij de Schoolpedagogische Dienst in Hilversum en een functie als vakreferent voor de sociale wetenschappen aan de Universiteitsbibliotheek. Ik koos voor de tweede. Eerst 15 jaar vakreferent en daarna 15 jaar hoofd van de Afdeling Vakreferenten en vervolgens van verschillende andere afdelingen. Gedurende 27 jaar had ik bovendien een nevenfunctie als docent Pedagogiek bij de Opleiding Pedagogiek- MO in Rotterdam ('s avonds en op zaterdagmorgen). In 1989 promoveerde ik op de opvoedingsfilosofie van Friedrich Schleiermacher bij prof. Jan Dirk Imelman aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Bilthoven, februari 2026.

